

Dobromiła Nowicka, *Horacjańskie mala carmina a wolność słowa poety w prawie rzymskim*

**Horacjańskie mala carmina
a wolność słowa poety w prawie rzymskim**

Streszczenie

Powyższy artykuł poświęcony został kwestii swobody wypowiedzi poety w kontekście zagadnienia ochrony czci jednostki w prawie rzymskim. Analizie poddane zostały fragmenty satyry pierwszej z księgi drugiej, w której Horacy używa tytułowego określenia *mala carmina*. Pomocniczo wykorzystano głównie fragmenty satyry czwartej i dziesiątej z księgi pierwszej, choć pojawiają się także odniesienia do innych źródeł.

Poza poruszaną w artykule problematyką znalazły się zagadnienia związane z politycznymi uwarunkowaniami wolności słowa w zakresie twórczości literackiej, jak również kwestie naruszenia dobrego imienia szczególnych kategorii osób, podlegających ochronie z tytułu *maiestas*.

Podstawowe zagadnienie omawiane w artykule dotyczyło uregulowania stanowiącego podstawę ewentualnej odpowiedzialności poety za stworzone przez niego zniesławiające wiersze. W zakresie tym stwierdzić należy, iż mógł nim być jedynie edykt *ne quid infamandi causa fiat*, jako że ani ustawa decemwiralna, ani też *lex Cornelia de iniuriis* nie zawierały unormowań dotyczących zniesławienia. Warunkiem pociągnięcia autora do odpowiedzialności była możliwość przypisania mu, choćby ubocznie, działania *infamandi causa*. Takie zaś z pewnością występuje po stronie Horacego, który w celu uzdrowienia społeczeństwa używa konkretnych przykładów osób, dopuszczających się niepożądanych zachowań. Mimo zatem szlachetnej motywacji, a także – co podkreśla poeta – tworzenia w zgodzie z regułami gatunku, bohaterowie jego utworów mogli w skuteczny sposób skorzystać z ochrony, jaką dawała im *actio iniuriarum*.

Słowa kluczowe: *mala carmina*, zniesławienie, Horacy

**Horatian mala carmina
and the Freedom of Speech of a Poet in Roman Law**

Summary

The above article is dedicated to the issue of freedom of speech of a poet in the light of a problem of defamation of an individual. The analysis is based on the fragments of Horace's

first satire from book two, where the notion of *mala carmina* was used. Fragments of satires 1,4 and 1,10 were used accessarily, some other texts being referred to as well.

No remarks on the issue of political conditioning of the freedom of speech in poesy, nor the matter of injuring the good name of a special category of people being protected on *maiestas* grounds, were made.

The essential question was about a regulation, which created a legal responsibility for an author of a libellous poem. It could be but the praetor's *ne quid infamandi causa fiat* edict, as neither XII Tables, nor *lex Cornelia de iniuriis* included provisions on defamation. The condition under which an author of a lampoon could be found liable was acting (at least accessarily) *infamandi causa*. This kind of behaviour is certainly the case of Horace, who, aiming at moral sanation of the society, uses concrete examples of people behaving inappropriately. Despite the noble motivation and – what is especially underlined by the poet – following the principles of the genre, people used as characters in his poems could successfully use the legal protection by bringing *actio iniuriarum*.

Key words: *mala carmina*, defamation, Horace

Горациевское *mala carmina* и свобода слова поэта в римском праве

Резюме

Вышеуказанная статья рассматривает вопрос свободы высказывания поэта в контексте вопроса защиты человеческой чести в римском праве. Были проанализированы фрагменты первой сатиры из второй книги, в которой Гораций использует заглавное определение *mala carmina*. Дополнительно использованы главные фрагменты четвертой и десятой сатиры из первой книги, хотя появляются также отнесения к другим источникам.

Кроме обсуждаемой в статье проблематики явились вопросы, связанные с политическими условиями свободы слова в сфере литературного творчества, а также вопросы нарушения чести особых категорий лиц, подвергающихся защите из *maiestas*.

Основной вопрос рассматриваемый в статье касался урегулирования, которое является основой возможной ответственностью поэта за созданные им порочащие стихи. Следует отметить, что мог им быть только эдикт *ne quid infamandi causa fiat*, так как ни децемвиральный закон или *lex Cornelia de iniuriis* не заключали положений, касающихся диффамации. Условием привлечения автора к ответственности была

возможность приписания ему действия *infamandi causa*. Такое относится к Горацию, который в целях исцеления общества применяет конкретные примеры лиц, совершающие нежелательное поведение. Несмотря на благородную мотивацию, а также - как подчеркивает поэт - создание в соответствии с правилами вида, герои его произведений могли в эффективный способ воспользоваться защитой, какую давала им *actio iniuriarum*.

Ключевые слова: *mala carmina*, диффамация, Гораций